

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คู่มือ ประโยค ป.ธ. ๓
อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕
แปลโดยอรรถ

โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ ๒๕๕๘

คู่มือ ประโยค ป.ธ. ๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕ แปลโดยอรรถ

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

คณะบรรณาธิการ : พระมหาสุทัศน์ ตีสรรวาที นายสุชนา ศิริธัญญกร

คณะบรรณาการ : พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโส พระมหานพดล เตชธมโม

นายสนธิญาณ รักษาภักดี นายสุชนา ศิริธัญญกร

นายมนัส จอดพิมาย นายสินชัย วงษ์จำนงค์

นายชำนาญ เกิดช่อ นายสมบุญ เฟ่งพิศ

ออกแบบปก : นางจุฬารัตน์ วิชาชาติ

จัดรูปเล่ม : นายสมบุญ เฟ่งพิศ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พฤษภาคม ๒๕๕๘

พิสูจน์อักษร : พระมหาธิติ อนุภทโท นายสุชนา ศิริธัญญกร นายสุภูฐาน สุดจันทร์

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามการลอกเลียน

ไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

พระพุทโธโมชจารย์.

คู่มือ ประโยค ป.ธ. 3 อรรถกถาธรรมบท ภาค 5 แปลโดยอรรถ.-- พระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558

122 หน้า.

1. ธรรมบท--อรรถกถา. I. คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้แปล.

II. กวีรญา มีมุข, ผู้วาดภาพประกอบ. III. ชื่อเรื่อง.

294.318202

ISBN 978-616-300-160-3

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๑-๑๗ ถนนมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓ โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓

คำปราชญ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนา ของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

โครงการนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ช่วยกันพัฒนา เนื้อหาคู่มือประกอบการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตั้งแต่หลักสูตรชั้นประโยค ๑-๒ ถึง ชั้นประโยค ป.ธ.๙ ให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของพระภิกษุสามเณร ตลอดถึงผู้ที่สนใจทั่วไป

หนังสือ คู่มือประโยค ป.ธ.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕ แปลโดยอรรถ เล่มนี้ แปลมาจากอรรถกถา ธรรมบทภาษาบาลีภาค ๕ ซึ่งเป็นผลงานของพระพุทโธสาจารย์ นักปราชญ์ชาวอินเดีย ผู้มีชื่อเสียงก้องก้อง เดินทางไปสิงหล (เกาะลังกา) เพื่อแปลพระไตรปิฎกและอรรถกถาจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี เมื่อ พ.ศ.๑๖๐ ซึ่งต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ชำระขึ้นในเบื้องต้น และแบ่งอรรถกถาภาษา บาลีเป็นภาค ตั้งแต่ภาค ๑ ถึง ภาค ๘ สำหรับคู่มือประโยค ป.ธ.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕ แปลโดยอรรถ เล่มนี้ เป็นสำนวนการแปลอรรถกถา ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาแปลมคธเป็นไทย ชั้นประโยค ป.ธ.๓ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราว จำนวน ๓ วรรค คือ ปาปวรรค ทณทวรรค และชราวรรค

ปาปวรรค หมายความว่าด้วยบาป มีจำนวน ๑๒ เรื่อง ๑๔ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นให้รู้จักบุญและบาป รวมทั้งผลของบุญและบาปว่ามีความแตกต่างกัน ให้พยายามรีบเร่งทำบุญและเว้นบาป บุญต้องหาบ บาปต้องละ ถ้าทำบุญช้า บาปมักจะเข้ามาแทนที่

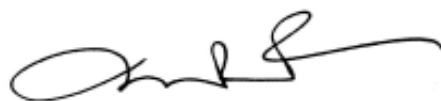
ทณทวรรค หมายความว่าด้วยอาชญา มีจำนวน ๑๑ เรื่อง ๑๗ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นเกี่ยวกับการลงทัณฑ์ คือการใช้กำลังทำร้าย เช่น ฆ่าหรือเบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน หรือพูดจาหยาบคายให้ร้ายป้ายสี มุ่งหมายให้เห็นว่า สัตว์ทั้งหลายรักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ควรเบียดเบียนกัน ผู้ที่เบียดเบียนผู้อื่น จะได้รับโทษต่างๆ เช่น ได้รับทุกข์เข็ญอย่างแรงกล้า เสื่อมทรัพย์ ถูกทำร้าย มุ่งหมายให้เว้นการลงทัณฑ์ ให้อยู่เหมือนพรหมณ์(ผู้ลอยบาป) สมณะ(ผู้สงบ) ภิกษุ (ผู้ทำลายกิเลส)

ชราวรรค หมายความว่าด้วยชรา มีจำนวน ๔ เรื่อง ๑๑ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นเกี่ยวกับความชรา คือ ความแก่ ความทรุดโทรม ซึ่งเป็นเสมือนไฟเผาผลาญชีวิตสรรพสัตว์อยู่เป็นนิตย์ ความแก่ชรา นี้ แม้จะเป็น ความจริงด้านหนึ่งของชีวิต แต่ก็ไม่ใช่ที่น่าปรารถนาของมนุษย์ไม่ว่าหญิงหรือชาย หากสอนเรื่องนี้ด้วยวิธีการ

(๔)

ธรรมดา อาจไม่เป็นที่พอใจของผู้ฟัง และไม่เกิดประโยชน์มากนัก มุ่งหมายให้ใช้วิธีการสอนต่าง ๆ กัน เช่น ทรงสอนอุตตราริกษุณีผู้มีอายุ ๑๒๐ ปี ว่า “ร่างกายนี้แก่หง่อมแล้ว เป็นที่อาศัยของโรค แตกทำลายง่าย ร่างกายอันเนาเปื่อยผู้ฟังนี้ จักแตกสลายทำลายไป เพราะชีวิตสั้นสุดลงที่ความตาย” ผลจากพระดำรัสนี้ ทำให้อุตตราริกษุณี บรรลุเป็นพระโสดาบัน อันธรรมดาว่าแม้ชีวิตจะต้องแก่ชราไป ตามกาลเวลา ถ้ารู้จักแสวงหา ปัญญา และไม่ประมาท ไม่มัวเมาอยู่ในโลก ก็เป็นการแก้อย่างมีคุณค่า ไม่แก่เปล่า

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกคน ที่สละเวลาพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี หนังสือ คู่มือ ประโยค ป.ธ.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕ แปลโดยอรรถ เล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัย สืบไป หวังว่า หนังสือเล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณรและผู้ที่เกี่ยวข้องสืบไป

(พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ปรึกษาแม่กองบาลีสนามหลวง

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ ของกองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

หนังสือ คู่มือ ประโยค ป.ธ.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕ แปลโดยอรรถ เล่มนี้ แปลมาจากอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๕ อันเป็นหลักสูตรวิชาแปลมคธเป็นไทย ของชั้นประโยค ป.ธ. ๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราว จำนวน ๓ วรรค คือ

ปาปวรรค หมวดว่าด้วยบาป มีจำนวน ๑๒ เรื่อง ๑๔ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นถึงบาป คำว่า บาป หมายถึงกายทุจริต วาจาทุจริต มโนทุจริต หรืออกุศลจิต พระผู้มีพระภาคตรัสสอนให้เห็นโทษของการทำบาป คือความทุกข์ และให้ละเว้นหลักเลี้ยวจากบาป ดูกคนรักชีวิตหลักเลี้ยวยาพิษได้ ให้เห็นอันส่งผลคือความสุขที่เกิดจากการสั่งสมบุญ คือกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต และการให้ทาน การบำเพ็ญวัตรมีอุปชฌายวัตร เป็นต้น ให้รีบทำบุญเพราะถ้าทำบุญช้า ใจจะยินดีในบาป คนทำบาปย่อมได้รับผลของบาปมีอาจจะหลีกหนีพ้นไปได้ ดุจเดียวกับความตายที่ไม่อาจจะพ้นไปได้ ฉะนั้น

กัณฐวรรค หมวดว่าด้วยอาชญา มีจำนวน ๑๑ เรื่อง ๑๗ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นการลงทัณฑ์ คำว่า ลงทัณฑ์ คือ การใช้กำลังทำร้าย เช่น ฆ่า หรือเบียดเบียนบุคคลอื่น หรือสัตว์อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนโดยการให้ท่อนไม้ ก้อนดิน และวาจาทิหยาบคายให้ร้าย บ้ายสี ทรงแสดงว่า ความเดือดร้อน ความทุกข์ ไม่มีใครต้องการ สัตว์ทั้งหลาย ย่อมกลัวความทุกข์ ความเดือดร้อน จะมีก็แต่พระชินาสพเท่านั้นที่ปราศจากความกลัว เมื่อรู้อย่างนี้ จึงไม่ควรเบียดเบียนสัตว์อื่น และไม่ควรให้ใครเบียดเบียน เพราะผู้เบียดเบียนผู้อื่นย่อมได้รับโทษอย่าง ๑ ใน ๑๐ อย่าง คือ มีทุกข์เวทนาอย่างแรงกล้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นพราหมณ์ (ผู้ลอยบาป) ความเป็นสมณะ (ผู้ระงับบาป) ความเป็นภิกษุ (ผู้ทำลายกิเลสได้) โดยการป้องกันอกุศลวิตก ด้วยความมีหิริและสังเวชธรรม คือ สโหดตปปัญาณ (ญาณที่มีโหดตปปะ) เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรรยา มีสติมั่นคง เป็นเหตุให้ถึงความสิ้นไปแห่งวัฏฏทุกข์

ชราวรรค หมวดว่าด้วยชรา มีจำนวน ๔ เรื่อง ๑๑ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นความชรา คำว่า ชรา หมายถึงความแก่ ความทรุดโทรม จัดเป็นกอง ๑ ในไฟ ๑๑ กองที่แผดเผาสรรพสัตว์ทั้งหลายอยู่เป็นนิตย์

(๖)

ไฟ ๑๑ กองนั้น คือ ราชะ โทสะ โมหะ ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า เหตุที่สัตว์ทั้งหลายถูกไฟ ๑๑ กองนี้เผา ก็เพราะถูกความมืดคืออวิชชาปกคลุมไว้ ดังนั้นจึงควรรีบแสวงหาดวงประทีปคือญาณ ไม่ควรประมาทยึดติดในร่างกายนี้ที่เป็นรังแห่งโรค มีแต่จะเก่าทรุดโทรมแตกสลายไป แต่ธรรมของสัตว์บุรุษ คือ โลกุตตรธรรม ๙ ประการ หาได้เก่าแก่ทรุดโทรมไปไม่

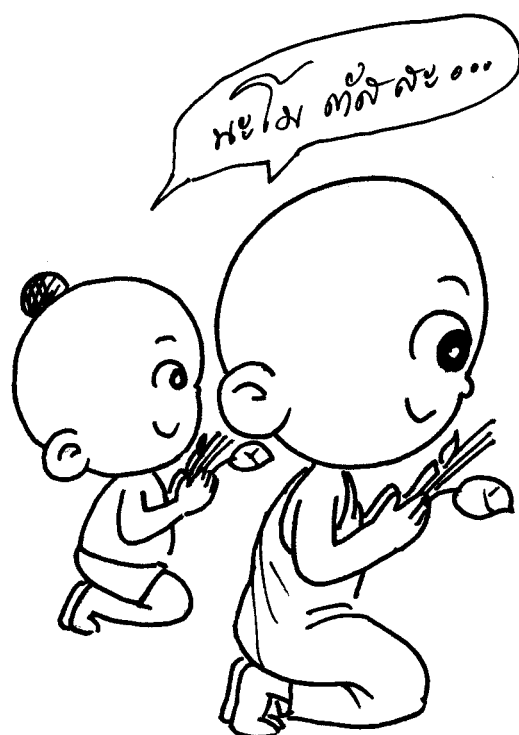
คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาอรรถกถาธรรมบท ภาค ๕ แปลโดยอรรถ หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลงได้

คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาอรรถกถาธรรมบท ภาค ๖ แปลโดยพยัญชนะ

พฤษภาคม ๒๕๕๘

คณะกรรมการดำเนินงาน
โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการดำเนินงาน	คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหา
ที่ปรึกษา	“อรรถกถาธรรมบท ภาค ๕”
พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.	ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบสำนวนการแปล
ประธานกรรมการ	อรรถกถาธรรมบท ๔ ภาค
พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.	รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร
รองประธานกรรมการ	คณะบรรณาธิการ
พระมหาเจิม สุวโจ	พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ
กรรมการ	นายสุชญา ศิริธัญญกร
พระสิริชัยโสภณ	คณะบรรณาการแปลเนื้อหาอรรถกถาธรรมบท
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร	พระมหาสุรศักดิ์ ธีรวโส
พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ	พระมหานพดล เตชธมฺโม
พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต	นายสนธิญาณ รักษาภักดี
พระมหาศรีทนต์ สมจาโร	นายสุชญา ศิริธัญญกร
พระมหาวิระพงษ์ วีรวโส	นายมนัส จอดพิมาย
พระสุทิน เขมวโส	นายสินชัย วงษ์จำนงค์
พระมหาบุญระ ชาติเมโร, ดร.	นายชำนาญ เกิดช่อ
พระมหาสมเดช ตบสีโล	นายสมบุญรณ เฟ่งพิศ
นายเกษม แสงนนท์	พิสูจน์อักษร
นายสนธิญาณ รักษาภักดี	พระมหาธิติ อนุภทโท
นายสินชัย วงษ์จำนงค์	นายสุชญา ศิริธัญญกร
กรรมการและเลขานุการ	นายสุภฐาน สุตาจันทร์
นายสุชญา ศิริธัญญกร	พิมพ์/จัดรูปเล่ม
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายสมบุญรณ เฟ่งพิศ
นายชำนาญ เกิดช่อ	ออกแบบปก
นายอักษราวิชญ์ โฉมศรี	นางจุฬารัตน์ วิชาชาติ
นายสมบุญรณ เฟ่งพิศ	ภาพประกอบ
	นางสาวกวีรญา มีมุข

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๕)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษา	
พระปรียัติธรรม	(๗)
สารบัญ	(๙)
๙. ปาปวัคควัณณนา	๑
๑. เรื่องพราหมณ์จูเพ็กสาฎก (๙๕)	๑
๒. เรื่องพระเสยยสกลเถระ (๙๖)	๕
๓. เรื่องลาซเทพริดา (๙๗)	๖
๔. เรื่องอนาถบิณฑิกเศรษฐี (๙๘)	๙
๕. เรื่องภิกษุผู้ไม่เก็บรักษาบริวาร (๙๙)	๑๓
๖. เรื่องพิฬาลปทเศรษฐี (๑๐๐)	๑๕
๗. เรื่องพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก (๑๐๑)	๑๘
๘. เรื่องนายพรานชื้อกุกกุกุมิตร (๑๐๒)	๒๐
๙. เรื่องนายพรานสุนัขชื้อโกกะ (๑๐๓)	๒๕
๑๐. เรื่องพระติสสเถระผู้เข้าถึงตระกูลช้างแก้ว (๑๐๔)	๒๘
๑๑. เรื่องคน ๓ จำพวก (๑๐๕)	๓๑
๑๒. เรื่องเจ้าศากยะสุมปพุทเธ (๑๐๖)	๓๕
๑๐. ทัณทวัคควัณณนา	๓๙
๑. เรื่องพระฉัพพัคคีย์ (๑๐๗)	๓๙
๒. เรื่องพระฉัพพัคคีย์ (๑๐๘)	๔๑
๓. เรื่องเด็กชายหลายคน (๑๐๙)	๔๒
๔. เรื่องพระโกณฑธานเถระ (๑๑๐)	๔๓
๕. เรื่องหญิงผู้รักษาอุโบสถศีล (๑๑๑)	๔๘
๖. เรื่องอชครเปต (๑๑๒)	๕๐
๗. เรื่องพระมหาโมคคัลลานเถระ (๑๑๓)	๕๓
๘. เรื่องภิกษุผู้มีเครื่องใช้สอยมาก (๑๑๔)	๕๘

(๑๐)

๙. เรื่องสันตติมหาอำมาตย์ (๑๑๕)	๖๓
๑๐. เรื่องพระปิไลติกเถระ (๑๑๖)	๖๗
๑๑. เรื่องสุขสามเณร (๑๑๗)	๗๐
๑๑. ขราวคัควรรณนา	๗๙
๑. เรื่องหญิงสหายของนางวิสาขา (๑๑๘)	๗๙
๒. เรื่องนางสิริมา (๑๑๙)	๘๒
๓. เรื่องพระอุตตราเถรี (๑๒๐)	๘๖
๔. เรื่องภิกษุผู้เข้าใจว่าตนสำเร็จ (๑๒๑)	๘๗
๕. เรื่องพระรูปันหาเถรี (๑๒๒)	๘๙
๖. เรื่องพระนางมัลลิกาเทวี (๑๒๓)	๙๓
๗. เรื่องพระโลพูทายีเถระ (๑๒๔)	๙๗
๘. เรื่องเหตุการณ์คราวแรกตรัสรู้ (๑๒๕)	๑๐๐
๙. เรื่องบุตรของเศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก (๑๒๖)	๑๐๒
ภาคผนวก	๑๐๗
๑. หลักสูตรประโยคบาลีสันสกฤต	๑๐๗
๒. เคล็ดลับการสอบผ่าน	๑๐๘
คณะบรรณาธิการผู้ตรวจสอบสำนวนการแปลอรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค	๑๑๐
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบสำนวนการแปลอรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค	๑๑๐
คณะบรรณาธิการแปลพัฒนาเนื้อหาอรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค	๑๑๑

๙. ปาปวัคควัณณา

๙. พรรณนาหมวดว่าด้วยบาป

๑. เรื่องพราหมณ์จูเพกสาฎก ฯ (๙๕)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพราหมณ์จูเพกสาฎก ตรัสพระธรรมเทศนา
นี้ว่า “อภิตถเรถ กลยาเณ” เป็นต้น ฯ

(พราหมณ์กับพราหมณ์มีผ้าห่มผืนเดียว)

ความพิสดารมีว่า ในกาลของพระทศพลพระนามว่าวิปัสสี ได้มีพราหมณ์ชื่อมหาเอกสาฎก ฯ
ก็ในบัดนี้(พุทธสมัย) ผู้นี้ชื่อจูเพกสาฎก (เกิด)ในเมืองสาวัตถี ฯ เขามีผ้าห่ม ๑ ผืน แม้พราหมณ์ก็มีผ้าห่ม
๑ ผืน ; (แต่) ทั้งสองคนมีผ้าห่มผืนเดียวกันนั่นเอง ฯ เวลาออกไปข้างนอก พราหมณ์หรือพราหมณ์
จะห่มผ้าผืนนั้น ฯ อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อมีการประกาศการฟังธรรมในพระวิหาร พราหมณ์กล่าวว่า
“นาง เขาประกาศการฟังธรรม เธอจักไปที่ฟังธรรม ตอนกลางวันหรือตอนกลางคืน เพราะว่าเราสองคน
ไม่อาจไปพร้อมกันได้ เพราะไม่มีผ้าห่ม” ฯ พราหมณ์กล่าวว่า “นาย ข้าพเจ้าจะไปตอนกลางวัน”
จึงห่มผ้าสาฎกไป ฯ พราหมณ์ให้เวลาทั้งวันผ่านไปในบ้าน (คอยอยู่ในบ้านตลอดทั้งวัน) ไปตอนกลางคืน
ได้นั่งฟังธรรมเฉพาะพระพักตร์ของพระศาสดา ฯ

(พราหมณ์บูชาธรรมด้วยผ้าห่ม)

ครั้งนั้น ความปิติ ๕ อย่าง^๑ เกิดขึ้นแก่ไปทั่วสระของเข ฯ เขาประสงค์จะบูชาพระศาสดา
คิดว่า “ถ้าเราถวายผ้าห่มผืนนี้ ไม่ใช่แต่พราหมณ์เท่านั้น เราเองก็จะมีผ้าห่ม” ฯ ที่นั้น เขาเกิด
มัจฉเรจิต(จิตตระหนี่)ขึ้น ๑,๐๐๐ ดวง (ขณะ) ศรัทธาจิตเกิดขึ้นอีกชั่วขณะหนึ่ง จิตตระหนี่ ๑,๐๐๐
เกิดขึ้นอีกครอบงำจิตที่ก่อปรด้วยศรัทธาแม้นั้น ฯ ดังนั้น ความตระหนี่อันมีพลังของเขาจึงปฏิเสธ
ศรัทธาจิตทีเดียว เหมือนผูกมัดยึดเอาไว้ ฯ

(เขาชนะความตระหนี่เพราะความศรัทธา)

เมื่อเขาครุ่นคิดอยู่แน่นอนว่า “จักถวายหรือไม่” ก็ล่องเลยปฐมยาม ฯ ต่อมา ครั้นถึงมัชฌิมยาม
เขายังไม่สามารถ(ตัดใจ)ถวายแม้ในยามนั้น ฯ ครั้นถึงปัจฉิมยาม เขาคิดได้ว่า “เมื่อเราต่อสู้กับศรัทธาจิต

^๑ ปิติ คือ ความอิ่มใจ ๕ อย่าง ได้แก่ (๑) ขุททกปาติ ปิติเล็กน้อย พอขนชูชันน้ำตาไหล (๒) ขณิกาปิติ ปิติชั่ว
ขณะ รู้สึกแปลบๆดุจสายฟ้า (๓) โลกกันติกาปิติ ปิติเป็นระลอก รู้สึกชูลงในกาย (๔) อุพเพกคาปิติ ปิติโลดลอย รู้สึก
ตัวเบาลอยขึ้นไปในอากาศ (๕) ปรณูปปิติ ปิติซาบซ่าน ปิติประกอบด้วยสมาธิ

และมัจฉะจิต ผ่านพ้นไป ๒ ยาม มัจฉะจิตของเรานี้ประมาณนี้กำลังเพิ่มขึ้น จะไม่ยอมให้(เรา)โง่ศีรษะ จากอบายทั้ง ๔ เราจักถวายเป็นผ้าสาฎก”๑ เขาครอบงำมัจฉะจิต ทำศรัทธาจิตไว้ก่อนหน้า(เป็นปุเรจาริก) ถือผ้าสาฎกวางไว้แทบพระบาทของพระศาสดา ส่งเสียงดังขึ้น ๓ ครั้งว่า “เราชนะ เราชนะ” ๑

(ผลทานในปัจจุบันชาติ)

*๑ พระเจ้าปเสนทิโกศลกำลังทรงสดับธรรม ทรงได้ยินเสียงนั้น ตรัสว่า “ท่านจงถามพราหมณ์นั้น ได้ยินว่า เขาชนะอะไร” ๑ เขาถูกพวกราชบุรุษซักถาม จึงบอกเรื่องราวนั้น ๑ พระราชาครั้นทรงสดับ ความนั้น ทรงดำริว่า “พราหมณ์ทำสิ่งที่ทำได้ยาก เราจักทำการสงเคราะห์ต่อเขา” มีรับสั่งให้พระราชทาน ผ้าสาฎก ๑ คู่ ๑ เขาได้ถวายเป็นผ้าสาฎก ๑ คู่ นั้นแต่พระตถาคตนั้นเอง ๑ พระราชาทรงมีรับสั่งให้ พระราชทานให้ทวีคูณอีก คือ ๒ คู่ ๔ คู่ ๘ คู่ ๑๖ คู่ ๑ เขาได้ถวายเป็นผ้าสาฎกแม่เหล่านนั้นแต่พระตถาคต เหมือนเดิม ๑ ต่อมาพระราชาทรงมีรับสั่งให้พระราชทานผ้าสาฎก ๓๒ คู่ แก่เขา ๑ พราหมณ์ เพื่อเปลื้อง การครหาว่า “พราหมณ์ไม่ถือนาเพื่อตน สละผ้าที่ตนได้ๆ เสียสิ้น” จึงถือนาผ้าสาฎก ๒ คู่ จากผ้า ๓๒ คู่ นั้น คือ เพื่อตน ๑ คู่ เพื่อพราหมณ์ ๑ คู่ จึงได้ถวายเป็นผ้าสาฎก ๓๐ คู่ แต่พระตถาคตเลยทีเดียว ๑ ฝ่ายพระราชา เมื่อพราหมณ์นั้นถวายเป็นถึง ๗ ครั้ง ทรงมีพระประสงค์จะพระราชทานอีกทีเดียว ๑ ในชาติก่อน พราหมณ์ซื้อหาเอกสาฎก ได้ถือนาผ้าสาฎก ๒ คู่ ในจำนวนผ้าสาฎก ๖๔ คู่ ๑ ส่วนพราหมณ์ จูฬกสาฎกนี้ได้ถือนาผ้าสาฎก ๒ คู่ ในเวลาที่ตนได้ผ้าสาฎก ๓๒ คู่ ๑ พระราชาทรงมีรับสั่งพวกราชบุรุษ ว่า “พนาย พราหมณ์ทำสิ่งที่ทำได้ยาก พวกท่านพึงให้นำผ้ากัมพล ๒ ผืน ภายในวังของเรามา” ๑ พวกราชบุรุษได้ปฏิบัติตามรับสั่ง ๑*๒ พระราชามีรับสั่งให้พระราชทานผ้ากัมพลทั้งสองผืนมีค่า ๑๐๐,๐๐๐ แก่เขา ๑

(พราหมณ์ซึ่งเพดานผ้าในพระคันธกุฎี)

พราหมณ์คิดว่า “ผ้ากัมพลเหล่านี้ไม่สมควรสวมใส่ในร่างกายของเรา ผ้ากัมพลเหล่านั้นสมควร แก่พระพุทธศาสนาเท่านั้น” จึงผูกผ้ากัมพลผืนหนึ่งให้เป็นเพดาน เบื้องบนที่บรรทมของพระศาสดา ภายในพระคันธกุฎี ผูกผืนหนึ่งให้เป็นเพดานในที่กระทำภักติของภิกษุผู้รับฉันประจำในบ้านของตน ๑ เวลาค่ำพระราชาเสด็จไปเฝ้าพระศาสดา ทรงจำผ้ากัมพลได้ ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครทำการบูชา” เมื่อพระศาสดาตรัสว่า “จูฬกสาฎก” ทรงดำริว่า “พราหมณ์เลื่อมใสในที่ที่เราเลื่อมใส

๑ สัญลักษณ์ *ถึง*, (**ถึง**) เครื่องหมายบอกให้รู้ว่าข้อความจากนี้เคยออกสอบสนามหลวง ในแต่ละปี

๒ ออกสอบสนามหลวง ปี ๒๕๕๑ สอบครั้งที่ ๒ ข้อ ๒.